

ETT NYTT OCH BÄTTRE LIV

av Peter Brusén

Direktör och chef för enheten för funktionshinderfrågor.
Socialstyrelsen

JAG TILLFRÅGADES AV BIZCHUT att ge en professionell bedömning av innehållet i den aktuella petitionen – om att skapa ett liv för människor med en utvecklingsstörning och omfattande fysiska funktionshinder.

För mig är det inte bara en mänsklig rättighet för alla att få möjlighet att växa upp och att kunna bo och leva i det samhälle där alla andra lever. Något undantag från detta kan givetvis inte göras om personen har ett funktionshinder. Det blir bara så mycket tydligare att det är vi andra som skall ge förutsättningar för att detta skall kunna bli en verklighet. Det är alltså inte bara möjligt utan också nödvändigt. Detta eftersom vi vet att det bara har fördelar för personen själv, för anhöriga, för personalen och för hela samhället. Alla har allt att vinna på att vi alla lever tillsammans!

Jag har arbetat inom Svensk handikappomsorg i över 30 år. Jag är leg psykolog och arbetade kliniskt i drygt tio år innan jag 1986 kom till Socialstyrelsen. Under ca tio år arbetade jag bl a med avvecklingen av vårdhemmen och specialsjukhusen i Sverige. Jag skrev ett Allmänt Råd som föreskriver formerna för hur landstingen skulle avveckla institutionerna. Jag har dessutom deltagit i olika forskningsprojekt och praktiskt medverkat i avvecklingen av ett stort vårdhem i Stockholm. 1995 utsågs jag att leda regeringens utvärdering av den Svenska handikappreformen. 1997 utsågs jag att leda regeringens utvärdering av psykiatrireformen. 2001 tillträdde jag en chefstjänst vid Socialstyrelsen och blev ansvarig för myndighetens handikapparbete vilket jag också har idag.

I maj 2000 råkade jag ut för en allvarlig olycka på Hawaii – jag bröt ryggen och är helförlamad från bröstet och sitter i rullstol. Jag har skrivit tre böcker varav två är antologier. Mina erfarenheter som en person med ett svårt funktionshinder och av min egen rehabilitering har jag beskrivit i en bok. Jag anlitas ofta som föredragshållare. Mina egna erfarenheter som både funktionshindrad och hög statstjänsteman ger mig ett unikt dubbelseende. Mitt liv började dessutom med att jag bodde två år på institution - ett stort barnhem i Stockholm - innan jag adopterades och kom till en familj 1948.

Det är utifrån dessa kunskaper och erfarenheter som jag uttrycker min uppfattning kring vilka levnadsomständigheter vi skall erbjuda människor som har funktionshinder.

ALLA kan bo i samhället – om VI gör det möjligt!

Ett normalt liv för personer med både en utvecklingsstörning och omfattande fysiska funktionshinder är en mänsklig rättighet

DE INSTITUTIONER SOM FINNS runt om i världen, utom i Sverige och Norge, har byggts ut under en tid då man först ville skydda den utvecklingsstörde personen från sin omgivning och sedan för att skydda omgivningen för den utvecklingsstörde personen. Under efterkrigstiden byggdes institutioner med förhoppningen att dessa med sina expertresurser skulle hjälpa den enskilde i hans eller hennes integrering.

För personer med utvecklingsstörning, som förr togs om hand av samhället, fanns enbart institutioner där de vistades på stora avdelningar med kanske 20-30 personer. Under 1960-talet formulerades *normaliseringsprincipen* som medförde en radikalt förändrad syn på institutionernas roll för den utvecklingsstördes liv och utveckling. Institutionerna skulle först organiseras så att de utvecklingsstörda kunde leva ett så normalt liv som möjligt, vilket bland annat innebar att de skulle få leva i små familjeliknande grupper. Små grupper definierades då som ca 6-10 personer. Resultat, som en tydlig utveckling av psykiska och sociala funktioner hos individerna, lät inte vänta på sig. Dessutom utvecklades personalens roll och arbetssätt mot ett större ansvarstagande och därmed större tillfredsställelse i arbetet.

Efter hand växte kraven på ännu mindre grupper allteftersom erfarenheterna gav nya kunskaper om hur stor betydelse personliga relationer har för den utvecklingsstördes välbefinnande och möjligheter till utveckling. För varje minskning av gruppstorleken upptäcktes nya sidor hos de utvecklingsstörda. Individer som tidigare betecknats som deprimerade blev tillgängliga och aktiva när världen omkring blev mer begriplig och trygg tack vare färre personer. Det visade sig t ex att det även bland utvecklingsstörda förekommer mobbning, vilket ej varit synligt för personal med ansvar för en större grupp. I slutet av 1970-talet planerades boendegrupper för framförallt svårt utvecklingsstörda till fyra utifrån de erfarenheter man gjort som en följd av att specialsjukhusen utvecklades.

Anstalter har alltså byggts upp av olika skäl men med den alltid lika ofrånkomliga konsekvensen att den utvecklingsstörde personen isolerats alltmer och blivit föremål för ett övergrepp på deras mänskliga rättigheter. Idag vet vi annorlunda och vet att institutionerna bör avvecklas eller åtminstone förändras i riktning mot att de i framtiden skall kunna läggas ner. Det finns tillräckligt med forskning som visar att inga utvecklingsstörda eller andra personer med funktionshinder behöver bo på en anstalt. Hur svårt skadade de än är. Och inte bara det - att bo ute i vanliga bostäder i samhället leder till en ökad grad av självständighet och personlighetsutveckling och bättre förhållanden för alla inblandade. Fördomar förändras och det är i längden samhällsekonomiskt fördelaktigare med tanke på den mycket bättre kvaliteten i vården och omsorgen.

I grunden finns egentligen en huvudprincip för utvecklingen den ovan nämnda s.k. *normaliseringsprincipen*. Den beskriver ett grundläggande behov – för oss alla – att få leva ett sådant liv som alla andra lever i samhället - att få leva i omständigheter där jag kan synas,

utvecklas, få relationer och få mina personliga behov tillgodosedda – dvs. principen att kunna få växa upp och leva som andra gör.

Den övergripande principen är att utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna ska få tillgång till de vardagsmönster och livsvillkor som ligger så nära samhällets gängse och de liv som är det vanliga för alla andra utan funktionshinder. Att bo som andra leder till t ex. till en normal dygnsrytm – när man stiger upp, äter, arbetar, har sin fritid och går och lägger sig. Den mer normala dygnsrytmen leder till en mer normal veckorytm t ex med möjligheter att delta i olika aktiviteter. På samma sätt underlättar en integrerad bostad med personalstöd ökade kontakter med föräldrar, anhöriga och vänner. Ett exempel är hur den egna lägenheten skapar möjlighet för en besökare att bo över, något som på en institution i de flesta fall är otänkbar.

Precis som för de flesta andra medborgare bör de vuxna som bor i gruppboende och de barn och ungdomar som bor på elevhem kunna lämna sin bostad under dagtid, antingen för att gå i skola eller för att delta i någon daglig verksamhet. Barn, ungdomar och vuxna bör bo i olika typer av bostäder och inte tillsammans om det är möjligt. Flickor och pojkar, kvinnor och män med utvecklingsstörning bör bo tillsammans och inte i uppdelade bostäder. Den egentliga enda gången som en mer homogen boendegrupp kan vara att föredra är de som är döva. De är så beroende av att deras kamrater behärskar teckenspråk.

Ett liv med få personer har stora fördelar!

Inte bara erfarenheterna av de anstalter som lagts ner utan även forskningen visar otvetydigt på de omfattande fördelarna av institutionsavveckling för individen själv, anhöriga, personal och samhället i stort.

VARFÖR DET ÄR SÅ BRA för utvecklingsstörda att få bo i en mindre grupp och helst i en vanlig integrerad bostad. Både forskning och beprövad erfarenhet visar hur viktigt det är att gruppen är liten. Erfarenheterna har också visat att för utvecklingsstörda med psykiska besvär blir den mindre gruppen en nödvändighet därför att situationer där konflikter mellan utvecklingsstörda kan uppstå minskar vid minskande gruppstorlek. Det väsentligaste vid en liten gruppstorlek är att antalet möjliga vardagskontakter minskar. Ett flertal undersökningar har visat hur stort antal personer en utvecklingsstörd kan vara tvungen att lära sig känna igen och försöka etablera en relation med.

Det bör ej bo fler funktionshindrade tillsammans än att de kan utveckla varaktiga relationer med varandra och med personalen. Deras begränsningar i förmåga att kommunicera och förutsäga reaktioner kräver att ett litet antal bor tillsammans. Forskning och erfarenhet visar att det optimala antalet är c:a fyra personer. Det bidrar även till att bostaden smälter in i omgivningen och till att antalet personal begränsas. I den lilla gruppen blir både konflikterna och vårdrutinerna färre och samhällsdeltagandet större. Personalinsatserna kan anpassas efter de enskildas behov - det minskar kostnaderna.

Gruppstorlek	Antal alternativa relationer inom gruppen
2	1
3	6
4	25
5	90
6	301
7	966
8	2059

Tabell: Det teoretiska antalet relationer ökar också snabbt vid ökande gruppstorlek.

Av detta kan man dra slutsatsen att man endast kan tala om en liten grupp om antalet är tre eller fyra. Redan vid fem som bor tillsammans blir antalet alternativa relationer så stort att det blir svårt eller omöjligt att skapa en meningsfull och förutsägbar gemenskap. Det är ju inte bara antalet utvecklingsstörda personer som är viktiga i sammanhanget, utan även antalet personal. Ökar antalet utvecklingsstörda som bor ihop ökar även antalet personal.

När antalet relationer blir för stort får det många viktiga konsekvenser. Individuella problem uppmärksammas sämre och kontakten mellan personer blir alltmer anonym. När personalgruppen blir stor får det också konsekvenser för innehållet i arbetet.

Det finns tre huvudsakliga skäl bakom ambitionen att minska institutionsboendet och öka möjligheterna för utvecklingsstörda personer att bo i små integrerade bostäder är att:

- *Den utvecklingsstörde personens* känslomässiga utveckling och kommunikation kan förbättras och samspelet med andra människor underlättas
- Institutionella rutiner förhindras och *personalens situation* kan förbättras
- *Andra människors* möten med den utvecklingsstörde personen normaliseras och medför att attityder och bemötande kan förbättras

I. Känslomässig utveckling och bättre kommunikation och samspel

Det finns en massiv forskning om den psykologiska effekten av att bo på en anstalt. Generellt gäller att de negativa effekterna är mindre ju modernare och ju mindre anstalten är. Men även på små anstalter är skillnaden betydande i förhållande till integrerade bostäder. Att ofrivilligt avskiljas från sina föräldrar, vänner och den hemvana miljön skapar en grundläggande förvissning om att vara oönskad och maktlös. Även språkutvecklingen och själva begåvningsutvecklingen hämmas.

Själva anstaltsmiljön **skapar tilläggshandikapp** som präglar individen för resten av livet. Viktigast av dessa är skador i den personliga mognadsutvecklingen, så som den uttrycks i känslor och i relationen till andra personer. Utvecklandet av ett normalt känsloliv försvåras genom en torftig och ofta enkönad miljö, personalomsättning, bristen på privatliv, självbestämmande och personlig integritet. Den känslomässiga omognaden medför en försenad och ofullständig identitetsutveckling och sexuell mognad. Barn och ungdomar utvecklar ofta olika former av självstimulering, ibland i form av självdestruktivitet. Vuxna får olika psykiatriska symtom, av vilka depression är de vanligaste, även om de kan ha en annan karaktär än hos icke utvecklingsstörda. Två begrepp har skapats som följd av forskningen kring psykiska effekter av anstaltsboende: social deprivation och inlärld hjälplöshet. Båda sammanfattar bra resultatet av denna forskning.

Framför allt personer med svåra handikapp befinner sig ofta på en tidig utvecklingsnivå. Behovet av **familjeliknande omgivning** med en stor närhet, kontinuitet, tillit m m blir nödvändig för en positiv personlighetsutveckling. Ju fler som bor tillsammans ju oftare uppstår separationer. En entydig forskning visar att man skall minska antalet, eftersom de får allvarliga negativa effekter på personers känslomässiga utveckling. Hur viktigt det är att utvecklas i samspel med ett fåtal nära personer visas även hos den psykodynamiskt inriktade forskningen samt i forskning kring känslomässiga bindningar. Sammanfattningsvis visar forskning att en känslomässig och kognitiv utveckling starkt försvåras om det inte finns ett fåtal personer som man över en längre tid kan relatera djupare till.

Begåvningshandikapp innebär svårigheter att tolka och ordna många intryck och ställer därför krav på struktur och kontinuitet. **Omgivningen och boendemiljön måste vara lättbegriplig** och underlätta för den enskilde att kunna kommunicera. En viktig aspekt är att det inte är för många deltidsanställda i personalgruppen och att samma personal återkommer kontinuerligt.

Studier visar hur personalens kommunikation med begåvningshandikappade i en större grupp ofta får en kontrollerande och instruerande innebörd, medan kommunikationen i en mindre grupp blir mer diskuterande och behovsstyrd. I en liten grupp blir individens behov mer synliga och lättåtgärdade, vilket påverkar både arbetsinnehållet och arbetstillfredsställelsen för personalen. Personen får större uppmärksamhet och "bra" beteenden syns tydligare. Inaktivitet minskar i en liten grupp och kommunikationen ökar.

Den mindre gruppen ersätter den familj som de flesta utvecklingsstörda ej kan bilda. Inåt tillfredsställer den lilla gruppen starka psykologiska behov. Utåt behöver de flesta istället ett brett socialt nätverk för att få kamrater, en bra fritid och social gemenskap, dvs att tillfredsställa sociala behov. Kommunikationen får en klarare social funktion i mindre grupper, vilket är viktigt för individen. Vid mindre grupper ökar både den sociala förmågan och kommunikativa färdigheten, vilket leder till fler och bättre sociala kontakter.

Personernas behov blir tydliga och personalen får ökad möjlighet att tillfredsställa behoven på ett mer personligt plan i en liten grupp än vad som är möjligt i en stor grupp. Detta är speciellt viktigt för de utvecklingsstörda som har svårt att kommunicera. I mindre grupper tas initiativ till olika aktiviteter oftare av gruppmedlemmarna. I den stora gruppen tas beslut av personalen och den enskilde pacificeras.

Den enskildes självbestämmande är en av de viktigaste delarna i ett gott liv. Erfarenheterna har tydligt visat hur outvecklat den enskildes inflytande ofta är och hur mycket som återstår att utveckla inom detta område. En liten grupp är dock grundförutsättning för att en sådan utveckling ska kunna ske.

Samhällsdeltagande underlättas av mindre grupp. Om man bor och vistas i samhället tillsammans med flera med samma handikapp finns uppenbara risker för etikettering. Man

blir utpekad som en homogen grupp och ej som personer. Attitydargumentet innebär att andra upplever personen som avvikande. Personen själv kan också uppleva sig som avvikande om han eller hon bor med många med samma funktionshinder.

Också de *närståendes relation* påverkas av gruppens storlek. Kontakterna med anhöriga ökar då gruppen minskar. Det innebär en påfrestning för närstående om det är för många utvecklingsstörda i gruppen. Också samarbetet med personal blir lidande. Personalomsättningen är högre i större grupper. Att ofta möta ny personal har hämmat många anhöriga.

II. Institutionella rutiner förhindras och personalens situation förbättras

Ju fler det är i en grupp, ju fler personal behövs. Det leder till att kollektiva rutiner snabbt utvecklas. *En liten grupp förhindrar att boendet blir en institution*. Det kan handla om informationsproblem, som att sätta upp fotografier och namn på personal, för att de som bor där skall kunna känna igen alla. Gemensamhetsutrymmet som hör till de enskilda personernas lägenheter blir lätt en plats också för personalen, eftersom personalutrymmet ofta inte räcker till. Kollektiva aktiviteter utvecklas för att förenkla rutinerna runt t ex matlagning och fritid. Arbetet måste med nödvändighet organiseras mer formellt ju större gruppen är.

Forskning har visat hur inflytandet för den enskilde direkt påverkas av vilket inflytande personalen har. I en mindre grupp får ofta *personal ett större självbestämmande*, vilket får stor positiv inverkan på den enskilde utvecklingsstördes möjlighet att påverka sin egen vardag och personliga miljö.

Ibland motiveras större grupper av att rationalitetsvinster finns att få genom samordning av utbildning, schematurer – *dvs ett organisationsbehov*. Men absolut nödvändiga schematekniska behov av samordning borde kunna lösas med en samordning mellan enheter som ligger nära varandra. I många gruppboende eller elevhem där personer med omfattande behov bor, blir personaltätheten så pass hög i varje enhet att behovet av gruppgemenskap mycket väl tillfredsställs. När det uppstår motsättningar mellan den enskildes behov och organisatoriska förändringar måste den enskildes behov väga tyngst.

Erfarenheter och forskning visar att *personalomsättningen* ofta är mindre vid mindre enheter än vid enheter med större grupper. En anledning är att vid en mindre gruppstorlek underlättas arbetet genom att konkreta och tydliga mål kan sättas upp för varje person och sedan följas upp. Arbetet blir då mer meningsfullt. Demokrati och personalinflytande ökar med mindre personalgrupper.

Personal blir mer aktiva när de själva kan påverka situationen och ser ett syfte med arbetet. Forskning har visat att interaktionsmönstret förändras med gruppstorlek så till vida att med större grupper minskar aktiviteter riktade till den enskilde och aktiviteter mellan personalen ökar. Personalens arbete och den enskildes vardag styrs i högre omfattning av regler i den större gruppen. I den mindre gruppen finns däremot utrymme för diskussioner och spontanitet. Kontakten mellan personerna blir i en större grupp lätt formell och auktoritär, medan den mindre gruppen ger förutsättning för en kamratlig och familjär atmosfär.

Det är en vanlig erfarenhet att personalkonferenser och liknande blir mycket tidsödande och svåradministrerade när personalgruppen är för stor. Informationsspridningen i gruppen blir också svårare och mer ohanterlig.

Kompetensutveckling skulle vara ett skäl att föra samman personer med liknande behov i större grupper. Men istället borde en samordning av fortbildningsinsatser med gemensamma studiedagar och liknande i de flesta fall vara möjlig. Även handledningsinsatser är beroende av en begränsad personalgrupp om den ska ge effekt. Vid stora personalgrupper blir handledning svår att genomföra på ett bra sätt.

Personal på anstalter arbetar mera uppgiftsorienterat och rutinmässigt än personal i ett integrerat boende. Det innebär att de ansvarar för vissa uppgifter: I köket, i badrummet, städning etc.. De är underställda en hierarkisk arbetsledning och har sällan möjlighet att utveckla och förbättra stödet på eget initiativ.

Personalen i integrerat boende känner större ansvar för bostaden, visar större engagemang, känner större trivsel och arbetar mer individorienterat. De har ansvar för eller ett par inneboende i allt vad som händer med dem i bostaden

III. Samhällets ökande kunskaper gör att attityder och bemötande kan förbättras

Förändrade attityder - Ökande kontakter och möten i vardagen gör att människor i allmänhet bättre förstår vad funktionshinder betyder i praktiken. När delaktigheten blir bättre finns förutsättningar att

Vi får inte dölja att det ibland kan uppkomma problem. Det är ibland ett **svårt arbete för personalen**. På vårdhemmet gjorde det inget när någon skrek till eller satta sig ner på gatan. Men ute i samhället har man andras ögon på sig och det kan bli väldigt besvärligt ibland för personal när människor i omgivningen tycker att de uppträder för bryskt eller för passivt.

Förbättrade relationer - Det har visat sig att många utvecklingsstörda personer har stor förmåga att knyta vänskaps- och hälsa - kontakter. Det är påfallande hur de som kan, älskar att få ströva fritt i samhället, och hur många som håller sig till olika slags föreningar. De med begränsade förmågor stannar i närheten av gruppboenden. De problem som vi initialt hade med grannar förekommer ej längre. Inte heller har vi problem med missbruk eller ett utnyttjande av den enskilde.

Ett exempel på förbättrade relationer är **kontakter med grannar**. Dessa negativa reaktioner försvann ofta efter att själva flyttningen skett. och i många fall bildades det istället positiva relationer med gruppboenden. Grannarna märkte att personalen kunde vakta deras hus under semestern, vattna deras blommor osv. Även personalens trivsel ökade med de bättre arbetsmöjligheterna. Det krävs dock särskilda resurser för att ge fortbildning och handledning.

Svårt beteendestörda personer i samhället kan ibland vara till ett så stort problem att man bör tänka sig för hur den integrerade bostaden skall ligga i relation till t ex grannar. Problem kan uppstå med personer med olika svåra beteendeproblem som svår självdestruktivitet eller aggressivitet motiverar en gruppboende med ostört läge.

Sverige har avvecklat alla institutioner!

I Sverige har alla vårdhem för utvecklingsstörda med omfattande funktionshinder lagts ner. Integrerade bostäder, dagliga verksamheter och det personliga stödet som alternativ till institutionsvården har byggts ut under en tjugoårsperiod

I SVERIGE HAR ALLA INSTITUTIONER AVVECKLATS. Som mest hade Sverige upp emot 5 000 barn och ungdomar samt 12 000 vuxna på institutioner. I de flesta fallen var det människor med utvecklingsstörning och omfattande behov. Många hade också tilläggs-handikapp i form av rörelsehinder, psykiska sjukdomar, syn och hörselnedsättningar osv.

Nästan alla utvecklingsstörda barn under skolåldern växer idag upp i sin familj. Vi har fått en helt ny generation av funktionshindrade barn, mer känslomässigt mogna och medvetna, och en ny föräldrageneration, väl insatta i sina barns behov och i samhällets skyldigheter. Endast 1 400 barn och ungdomar bor i mindre integrerade elevhem och några hundra i familjehem (fosterhem). Idag bor 16 000 vuxna utvecklingsstörda i små integrerade gruppbo-städer. Det motsvarar ?? procent av alla vuxna utvecklingsstörda i Sverige. Cirka ?? procent bor helt självständigt med t ex personlig assistans och ?? procent bor kvar hos föräldrarna. Denna utveckling skedde på ungefär 20 år från 1975 – 1995.

År 1985 beslöt Riksdagen att alla kvarvarande vårdhem ska läggas ner genom intagnings-stopp. Det var ett dramatiskt men väl underbyggt beslut med stöd från flera viktiga sam-hällsinstitutioner. Ekonomiska bidrag fanns för att bygga ut integrerade bostadsalternativ. Gruppbo-städer finns i både flerfamiljehus, radhus och villor i vanliga bostadsområden och äntligen fick utvecklingsstörda personer – också de med omfattande behov - bo som andra medborgare!

Hur har det gått? Protester har funnits - begripligt nog från personalen som var rädda att förlora sina arbeten. När de upptäcker att de fick möjlighet att arbeta i de nya gruppbo-städerna med sina stora möjligheter att arbeta bättre tystnade protesterna. I början fanns även en förståelig oro från många föräldrar som var skeptiska, men de ändrade sig också när de så småningom såg hur de alternativa bostäderna fungerade. Den ensamhet som många befärad blev ingen realitet och inte heller hände de olyckor som många befärad med trafiken, droger, ensamhet, otillräcklig personal.

Det har gjorts ett stort antal studier om själva utflyttningen och att bo i en gruppbo-stad för vuxna som bekräftar reformens stora värde inte bara för de enskilda personerna utan även för anhöriga och personal. Och observera att *de med de svåraste funktionshindren visade de relativt största förbättringarna*. I uppföljningsstudierna pendlar antalet nöjda anhöriga kring siffran 80 procent. Det dom främst uppskattar utöver att de snabbt såg att deras barn fick det bättre var den egna lägenheten, telefonen, avskildheten vid besök med kok-möjligheter och närheten - att kunna ses spontant. På en del håll blev det reaktioner från grannar när de hörde att utvecklingsstörda personer skulle flytta in. Dessa negativa reaktioner försvann ofta efter att själva flyttningen skett. och i många fall bildades det istället positiva relationer med gruppbo-staden. Grannarna märkte att personalen kunde vakta deras hus under semestern, vattna deras blommor osv. Även personalens trivsel ökade med de bättre arbetsmöjligheterna. Det krävs dock särskilda resurser för att ge fortbildning och handledning.

9 skäl varför Sverige kunnat ersätta alla institutioner

- **Föräldraorganisationen (FUB)** visade tydligt att man önskade att institutionerna utvecklades och ersattes med bostäder och personalstöd som var mer likt de lösningar som gällde för övrigt i samhället.
- **Socialforskningen** utvecklades under dessa år och visade med olika undersökningar hur mindre grupper och bättre standard minskade beteendestörningar och känslomässiga problem liksom hur både anhöriga och personal fick betydligt bättre förutsättningar att skapa bra relationer och möjligheter att möta barnens, ungdomarnas och de vuxnas behov.
- **Successiv förbättring på institutionerna** var ett strategiskt medel innan själva avvecklingslagstiftningen blev ett faktum. Det handlade om att barnen och ungdomarna fick flytta först, man skapade successivt mindre grupper på institutionerna, alla skulle ha ett eget rum, tvåkönade grupper eftersträvades, daglig verksamhet åt alla, Användningen av samhällets reguljära service som den lokala vårdcentralen osv. Allt i syfte att förbättra situationen och på samma gång öppna upp samhället som en möjlighet att flytta till.
- **Politiken och lagstiftningen** påverkades av detta och i central lagstiftning skrevs avvecklingskravet in liksom rättigheterna till alternativa bostads- och dagliga verksamhetsalternativ
- **Myndigheternas tillsyn** hade också stor betydelse. Socialstyrelsen hade tillsynsansvaret och kunde visa var avvecklingen gick långsamt och kunde påverka genom sina tillsynsrapporter att både avvecklingen och utbyggnaden av de integrerade bostads- och dagcenterverksamheterna byggdes ut och fick en bra standard. *Media* har haft stor betydelse eftersom myndigheternas tillsyn och kritik alltid fick stor plats i lokalpressen blev det en press på lokala politiker att förbättra situationen
- **Statliga bidrag** - Sveriges riksdag beslöt att integrerade gruppboheter skall ingå i de *statliga lån* som ges för allt bostadsbyggande och särskilda bidrag gavs också för utbyggnaden. Förutsättningen är att varje person får en egen lägenhet på minst 40 m² som privat del av gruppboheten.
- **Samhällsbaserat stöd** också för dessa personer. *Teamverksamheten* och habiliteringen både för barn, ungdomar och vuxna. På samma sätt fick en annan reform mycket stor betydelse och det är rätten till *personliga assistenter*. Med ett sådant personalstöd kan många flytta till egna lägenheter. Samtidigt öppnades *dagcentra* friliggande från bostäderna. Små grupper utvecklingsstörda eller enstaka personer deltar i någon service eller produktion.
- **Ekonomi** –Allt gjorde situationen bättre för den enskilde och samtidigt minskade skillnaden i kostnader mellan den institutionella vården med sina omfattande administrativa kostnader och de mindre integrerade alternativen som kunde använda en del av samhällets reguljära service. När sedan avvecklingsbesluten togs för vårdhemmen var modellen att de resurser som vårdhemmet hade haft för den institutionella vården följde med och användes för att lokalt bygga upp mindre integrerade bostäder och personalstöd i samhället.
- **Intagningsstopp** – i lagen skrevs ett intagningsstopp in. Detta medförde att inga flyttade in och alternativ behövde anordnas utanför institutionen. När man såg att detta var möjligt påskyndade detta avvecklingen av vårdhemmen som var kvar. Detta påskyndades också av att eftersom inge flyttade in utan bara ut så blev platserna dyrare för varje utflyttning eftersom overheadkostnaderna var höga på institutionerna. De dyrare platserna påskyndade också avvecklingen.

ATT BO I EN LITEN GRUPP ÄR NORMALT - DÄRFÖR BLIR LIVET NORMALT

*DEN LILLA GRUPPEN I EN VANLIG INTEGRERAD BOSTAD
ger möjlighet till känslomässig utveckling och bättre kommunikation
och samspel*

- Behovet av familjeliknande omgivning
- Behov av en omgivning och boendemiljö som är lättbegriplig
- Personernas behov blir tydliga
- Den enskildes självbestämmande
- Behovet av ett brett socialt nätverk
- Samhällsdeltagande underlättas av mindre grupp.
- de närståendes relation

*DEN LILLA GRUPPEN I EN VANLIG INTEGRERAD BOSTAD
gör att institutionella rutiner förhindras och personalens
situation förbättras*

- Personal ett större självbestämmande,
- Personalomsättningen
- Konkreta och tydliga mål
- Personal blir mer aktiva
- Kompetensutveckling

*DEN LILLA GRUPPEN I EN VANLIG INTEGRERAD BOSTAD
A community where persons with intellectual handicap lives in an integrated
living makes life together more normal*

- More normal social contacts with persons with disability
- More positive attitudes and better
- More optimistic expectations towards people with disability